

Jadwiga Rużyło-Pawłowska

Sztuka recytacji : (zebranie naukowe Instytutu Badań Literackich)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 49/1, 336-338

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cją współpracy; Dyrekcja Instytutu ustosunkowała się do tej propozycji pozytywnie i wstawiła *Kalendarium* do planu na rok 1958.

W związku z zatwierdzeniem projektu prof. Pigionia przez Radę Naukową prof. Wyka w imieniu Dyrekcji IBL prosił o uchwalenie następującego wniosku:

„Rada Naukowa IBL zleca Dyrekcji Instytutu kontynuowanie pracy nad *Kalendarium Mickiewicza* na zasadach proponowanych przez prof. Pigionia.

„Współpraca Instytutu Badań Literackich z PIW-em powinna opierać się na następującym podziale obciążeń: Instytut pokrywa koszty honorariów autorskich i koszt dewiz związanych z wyjazdami zagranicznymi, PIW zabezpiecza dewizy we własnym planie dewizowym i pokrywa wszystkie pozostałe koszty wydawnicze.

„Rada Naukowa pozostawia do uznania Dyrekcji, czy prace nad *Kalendarium* mają być prowadzone w ramach specjalnej komórki, czy też na zasadzie prac zleconych“.

Wniosek został przyjęty jednomyślnie.

Sprawy bieżące (punkt szósty) dotyczyły głównie spraw personalnych, a przede wszystkim spraw związanych z przewodem kandydackim aspirantów: Romana Taborskiego i Zbigniewa Żabickiego. Rada Naukowa przyjęła do aprobowanej wiadomości dobór recenzentów (doc. Artura Hutnickiewicza i prof. Wyki) i treść recenzji pracy aspiranta Taborskiego o Apollu Korzeniowskim, a tym samym zatwierdziła jego pracę jako kandydacką.

Recenzje prof. Henryka Markiewicza i doc. Janiny Kuiczyckiej-Saloni z pracy aspiranta Żabickiego okazały się zbyt długie do przeczytania w całości na zebraniu. Na wniosek prof. Górskiego postanowiono recenzje powielić i rozesłać na piśmie członkom Rady; tym samym sprawę zatwierdzenia pracy aspiranta Żabickiego odłożono do następnego posiedzenia Rady.

Zatwierdzono zmianę promotora aspiranta Witolda Billipa, nad którym opiekę zgodził się objąć prof. Żółkiewski, oraz nadano tytuł adiunkta Instytutu mgrowi Żabickiemu. Wnioski prof. Juliana Krzyżanowskiego o nadanie tytułu adiunktów IBL mgrowi Ryszardowi Wojciechowskiemu oraz mgrowi Stanisławowi Świrce (w Pracowni Literatury Ludowej) zostały odrzucone z przyczyn formalnych.

Uchwalono nadać tytuł asystenta ob. Lucynie Zadrożance (pracownia leksykograficzna prof. Stanisława Bąka) od grudnia 1957, tj. od chwili uzyskania magisterium, oraz tytuł asystenta mgr Helenie Jarodzkiej (tamże).

W związku z prośbą Ministerstwa Kultury i Sztuki o przedstawienie z ramienia Instytutu 2 kandydatów do Rady Kultury i Sztuki uchwalono zgłosić nazwiska prof. prof. Wyki i Kubackiego.

Jadwiga Rużyło-Pawłowska

SZTUKA RECYTACJI

(Zebranie naukowe Instytutu Badań Literackich)

Szeroko rozbudowane w Polsce współczesnej zainteresowania dla słowa mówionego idą w parze z zupełnym lekceważeniem sztuki recytacji jako umiejętności wymagającej znajomości pewnych reguł i zasad koniecznych

dla odpowiedniego poziomu jej wykonania. Mimo licznych konkursów recytatorskich nie podejmowano dotąd nigdy zagadnienia kryteriów ocen stosowanych przez jury; pisma fachowe nie poruszają problematyki teoretycznej związanej z tą dziedziną sztuki.

Instytut Badań Literackich PAN zapraszając prof. Konrada Górskiego do wygłoszenia prelekcji na temat sztuki recytacji, nawiązywał do tradycji uniwersyteckich, które przed ostatnią wojną kazały organizować dla studentów specjalne lektoraty z zakresu recytacji, zwłaszcza dla studiujących literaturę i prawo. W Uniwersytecie Warszawskim przez długie lata były nawet dwa, cieszące się olbrzymim zainteresowaniem i frekwencją, lektoraty: Mieczysława Frenkla — przeznaczony przede wszystkim dla prawników, którzy urządzali coroczne turnieje krasomówcze, i Kazimierzy Rychterówny — dla wszystkich pragnących nauczyć się artystycznego czytania tekstów literackich.

Jak wiadomo, umiejętne przeczytanie tekstu to dla polonisty podstawowy warunek dobrych wyników nauczania w szkole, to ważne narzędzie budzenia zamiłowań do literatury i sztuki w pracy oświatowo-kulturalnej, wdrażania do kultury słowa w życiu codziennym. Tymczasem teoretyczna wiedza o sztuce recytacji jest u nas w całkowitym zaniedbaniu, a praktyka recytacji pozostawia bardzo wiele do życzenia.

Prof. Górski, na zebraniu zorganizowanym przez Instytut 20 września 1957 w Warszawie, przedstawił swoje przemyślenia na temat dwóch podstawowych zagadnień: 1) Czym jest sztuka recytacji? 2) Jakim warunkom musi ona odpowiadać?

Odpowiedź na pierwsze pytanie wydaje się prosta: recytacja jest to podawanie tekstu literackiego w postaci żywego słowa. Ale aktor na scenie robi to samo, a jest przecież różnica między grą aktora a recytacją! Prelegent bardzo mocno podkreślił znaczenie słowa w recytacji, jako autonomicznego środka ekspresji, wymagającego wyeliminowania gestów, ruchów właściwych grze aktorskiej. Wypowiedział się za świadomym ograniczeniem wszelkich innych środków ekspresji prócz głosu i co najwyżej dyskretnej mimiki.

Recytator jest zawsze także interpretatorem i podając słuchaczom tekst narzuca im jednocześnie swoje rozumienie jego treści. Recytacja więc to nie tylko sztuka operowania głosem dla przedstawienia tekstu literackiego; to także sztuka takiego operowania głosem, które najlepiej oddaje intencje twórcze autora tekstu, najściślej wyraża treści w utworze zawarte.

Dobre, właściwe odczytanie tekstu to sprawa wcale niełatwa i często wymagająca dużego przygotowania. Gdy chodzi o teksty treści wyłącznie intelektualnej, wystarczy właściwie rozłożyć akcenty logiczne, ale gdy idzie o teksty artystyczne, sprawa się komplikuje.

Prof. Górski jest zdania, że interpretacja artystyczna wymaga zaangażowania dwóch pierwiastków: obiektywnego i subiektywnego. Pierwszy musi oddać w sposób prawidłowy myślową zawartość tekstu, drugi powinien wyrazić indywidualne przeżycie tej obiektyw-

nej treści przez nadanie mu swoistego zabarwienia, wynikającego z całości kształtu psychiki recytatora. Ale dopuszczalny zakres interpretacji subiektywnej jest uzależniony od myślowej treści tekstu, a więc najważniejszą sprawą jest właściwe rozumienie obiektywnej jego treści.

Jakie warunki muszą być spełnione, aby obiektywna treść tekstu była dobrze odczytana? Prof. Górski wymienił dwa, jego zdaniem najważniejsze: konieczna jest tu dokładna analiza całości dzieła i zrozumienie funkcji poszczególnych członów w całości kształcie utworu, następnie zaś należy uchwycić charakter dzieła i oddać właściwie jego ton psychiczny.

Obok elementów treściowych tekst reprezentuje także pewne wartości dźwiękowe, które te treści wyrażają lub wzbogacają. Melodia fraz, harmonia rytmiki i głosek, elementy onomatopieczne itp. — wszystko to są wartości, których recytatorowi nie wolno zgubić, ale które nie mogą wybijać się na plan pierwszy, ze szkodą dla pierwiastka znaczeniowego.

Recytacja, zdaniem prof. Górskiego, to sztuka wymagająca dużej kultury osobistej. Jest to sztuka dyskretnych środków wyrazu i intelektualnego panowania nad materiałem, sztuka, której powodzenie warunkuje stopień wrażliwości i wewnętrzna dynamika przeżyć wykonawcy.

Po referacie rozwinęła się dyskusja świadcząca o nurtującej potrzebie sproblematyzowania zagadnień sztuki recytacji. Wśród licznie przybyłych aktorów szczególnie zainteresowanie wzbudziła teza prof. Górskiego o odrębności sztuki recytatorskiej w stosunku do aktorskiej. Kazimiera Rychterówna rozwinęła tę tezę, podkreślając samodzielność sztuki recytatorskiej i uzasadniając konieczność jej pielęgnowania. Odezwały się także głosy krańcowe, jak np. dr Stefania Linowskiej, aby dążyć do zawodowego wyodrębnienia recytatorów spośród innych aktorów i aby ustalić dla nich odrębny tok szkolenia. Wyodrębnienie elementów obiektywnych i subiektywnych interpretacji tekstów, przekazywanie i odbiór ich zawartości intelektualnych i emocjonalnych to drugi ważniejszy tor dyskusji (prof. prof. Zdzisław Libera, Tadeusz Siwert).

Obecni na zebraniu słuchacze Wyższej Szkoły Teatralnej (Stanisław Brejdygant, Wanda Guzikówna) interesowali się zagadnieniem recytacji w repertuarze romantycznym oraz zagadnieniem wzajemnego stosunku subiektywnej interpretacji tekstu przez aktora i konieczności dostosowania jej do ogólnej koncepcji sztuki reżysera. Poruszono też sprawę indywidualnych dyspozycji psychicznych, warunkujących dobre wykonanie tylko niektórych tekstów, i wskazano na różne skale możliwości wykonawczych (prof. Libera, Zdzisława Życzkowska, Antoni Trojan).

Prof. Kazimierz Wyka zwrócił uwagę na sposób recytowania tekstu przez Irenę Eichlerównę oraz na środki oddziaływania Teatru Poezji w Krakowie — jako na zjawiska domagające się uwzględnienia w rozważaniach teoretycznych na temat sztuki recytacji.

Odpowiadając dyskutantom prof. Górski oświadczył, że jego osobiste i dorywcze zainteresowania dla zagadnienia sztuki recytacji znalazły uzasadnienie w przebiegu dyskusji, i zapowiedział, że zamierza wobec tego w przyszłości poświęcić tej sprawie więcej uwagi.

Jadwiga Rużyło-Pawłowska